

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

ГРИЩЕНКО ОКСАНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 336.71

УПРАВЛІННЯ ПОТОЧНИМИ ПАСИВАМИ БАНКУ

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2007

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі фінансів і кредиту Севастопольського національного технічного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, професор
Вожжов Анатолій Павлович,
Севастопольський національний технічний
університет Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри фінансів і кредиту

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
Мороз Анатолій Миколайович,
Київський національний економічний
університет, завідувач кафедри
банківської справи;

доктор економічних наук, професор
Сало Іван Васильович,
Українська академія банківської справи
Національного банку України,
завідувач кафедри банківської справи

Захист дисертації відбудеться “ ___ ” _____ 2007 р. о ___ год.
на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.081.01 в Українській
академії банківської справи Національного банку України за адресою:
40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Української ака-
демії банківської справи Національного банку України за адресою:
40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57.

Автореферат розісланий “ ___ ” _____ 2007 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.М. Бурденко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Ресурсна база комерційних банків є досить різноманітною за складом і характером. Капітал банку, строкові депозити і кредити, отримані від інших банків, є стабільними і керованими ресурсами, які дають змогу розміщувати їх у найбільш прибуткові строкові активи. Депозити до запитання юридичних та фізичних осіб, кошти до запитання інших банків і ті, що перебувають у розпорядженні іншого банку, є некерованими і нестабільними, вони сформовані залишками коштів на поточних, розподільчих рахунках клієнтів, на кореспондентських рахунках “лоро” і в сукупності формують поточні пасиви банків. Використання поточних пасивів для розміщення у строкові (у тому числі і довгострокові) активи залежить від їх структури – від того, яку їх частину складає стабільна, умовно-постійна складова, а яка є змінною, що варіює в певному діапазоні як випадкова величина. Комплексні теоретичні розробки, що обґрунтовують побудову механізму управління поточними пасивами та дозволяють здійснювати ефективне управління ними, практично відсутні. Увага науковців, в основному, зосереджується на загальних питаннях управління ресурсами, зокрема, управлінні ними для досягнення фінансової стійкості та забезпечення ліквідності банку. Проте ефективне управління поточними пасивами з одночасним рішенням задачі мінімізації ризику по виконанню зобов'язань банку перед клієнтами-вкладниками (як юридичними, так і фізичними особами) вимагає знання закономірностей формування варійованої складової поточних пасивів та визначення впливу факторів, що забезпечують її сталість.

Необхідність управління формуванням поточних пасивів та їх прогнозування з урахуванням значення для фінансування активних операцій зумовлює загальну актуальність дослідження.

У наукових колах України дослідженню окремих питань формування банківських ресурсів та управління ними присвячені праці О.В. Васюренка, А.П. Вожжова, О.В. Дзюблюка, О.Д. Заруби, Б.С. Івасіва, А.М. Мороза, Л.О. Примостки, М.І. Савлука, І.В. Сало. Серед російських вчених варто виділити роботи В.І. Колесникова, Л.П. Кроливецької, О.І. Лаврушина, Г.С. Панової, В.М. Усоскіна та інших. Належне місце в розробці цієї проблеми займають праці західних вчених: Г. Айленберга, Мак Нотон Діани, П. Роуза, Дж. Сінкі, Тімоті У. Коха, Д.П. Уайтінга та інших. Теоретичні, методичні, економіко-організаційні питання управління ресурсами банку стали провідними темами досліджень відомих зарубіжних економістів, серед яких Н. Бакстер, У. Бреддік, П. Роуз, Дж. Сінкі та інші.

Високо оцінюючи вклад вітчизняних та зарубіжних авторів у вирішення зазначених питань, слід зазначити про об'єктивну необхідність подальшого поглиблення теоретичних досліджень і практичних розробок з урахуванням специфіки формування та використання поточних пасивів з метою стабільної і прибуткової діяльності банку та забезпечення його конкурентоспроможності.

Актуальність, науково-теоретична та практична цінність даних проблем, їх недостатнє вивчення та обґрунтування зумовили вибір теми дисертаційного дослідження, мету, його основні завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукові результати, теоретичні положення та висновки дисертаційного дослідження були використані при виконанні науково-дослідних тем, у тому числі “Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні” (номер державної реєстрації 0102U006965) Української академії банківської справи Національного банку України, а також “Фінансове забезпечення інтенсивного збалансованого економічного зростання в Україні”, що виконується у даний час кафедрою фінансів і кредиту Севастопольського національного технічного університету. До звітів за цими темами включені пропозиції автора щодо значення поточних пасивів банківської системи у формуванні ресурсів для кредитування та фінансування реального сектора економіки, а також пропозиції щодо прогнозування умовно-постійної частини ресурсів з урахуванням кредитів за системою “овердрафт”.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є теоретичне обґрунтування та розробка науково-методичних підходів і практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення управління поточними пасивами банківських установ з урахуванням впливу кредитування за системою “овердрафт”.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- дослідження теоретико-методичних та практичних основ управління поточними пасивами;
- уточнення економічного змісту та значення поточних пасивів банку;
- обґрунтування та розробка нових елементів управління поточними пасивами як складової ресурсів банку;
- аналіз основних способів і умов мобілізації ресурсів вітчизняними банками з позиції ефективності їх розміщення та підтримки ліквідності;
- обґрунтування основних напрямків удосконалення процесу управління поточними пасивами з урахуванням ступеня їх керованості;
- розробка методичних підходів до оцінки стабільності клієнтської бази при прогнозуванні умовно-постійної частини поточних пасивів банку;
- розробка рекомендацій щодо формування поточних пасивів банку з урахуванням кредитування за системою “овердрафт”.

Об'єктом дослідження є управління ресурсами банків з урахуванням внутрішніх та зовнішніх факторів впливу на діяльність банків.

Предметом дослідження є механізм організації процесу управління поточними пасивами банку з урахуванням впливу кредитування за системою “овердрафт”.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження складають діалектичний і системний підхід, теоретичні положення сучасної економічної теорії, законодавча база, наукові праці вітчизняних і закордонних вчених і фахівців у сфері формування та розміщення банківських ресурсів. У процесі роботи використовувалися такі методи дослідження: теоретичне

узагальнення та порівняння, систематизація, формалізація (при вивченні суті поточних пасивів та визначенні особливостей управління ними як складової ресурсної бази банків), метод групувань, спостережень, графічного аналізу, статистичний і математичний методи (для аналізу емпіричних даних і визначення тенденцій формування банками України ресурсів та поточних пасивів як їх основної складової), системний і комплексний підхід, формалізація, економіко-статистичні і математичні методи (для визначення основних напрямків удосконалення процесу управління поточними пасивами, при розробці методичних підходів до оцінки стабільності клієнтської бази при прогнозуванні умовно-постійної частини поточних пасивів банку та рекомендацій щодо управління поточними пасивами банку з урахуванням кредитування за системою “овердрафт”).

Інформаційну базу дослідження складають законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України і Національного банку України, офіційні матеріали Державного комітету статистики України, монографії та науково-аналітичні статті вітчизняних і зарубіжних авторів, матеріали міжнародних і всеукраїнських наукових та науково-практичних конференцій. Для безпосереднього аналізу результатів функціонування банків використані дані офіційних періодичних видань Національного банку України, Асоціації українських банків, дані ВАТ “Державний експортно-імпорتنний банк України”, Акціонерного банку “Таврика”, ВАТ “Столичний” та ВАТ “Кредобанк”.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичному вирішенні комплексу завдань, пов’язаних із формуванням та використанням поточних пасивів як складової ресурсної бази банків та удосконаленням механізму організації управління поточними пасивами банку з урахуванням кредитування за системою “овердрафт”.

Новизна наукових результатів конкретизується в таких положеннях:

вперше:

- на основі системного підходу визначено сутність поточних пасивів, а також обґрунтовано та розроблено механізм управління поточними пасивами як самостійним елементом. Структуру фінансового механізму управління поточними пасивами представлено як сукупність наступних складових: організаційно-структурних, функціональних елементів та елементів забезпечення, комплексна взаємодія яких спрямована на досягнення цілей функціонування банку. Даний підхід дозволяє визначити мету управління поточними пасивами – узгодження за термінами залучення та розміщення поточних пасивів, тобто забезпечення в кожний момент часу ліквідності банку та максимальних доходів від їх використання;
- розроблено методичні рекомендації щодо врахування визначених лімітів за кредитами “овердрафт” при прогнозуванні поточних пасивів банку. Визначення впливу кредитів “овердрафт” на можливість прогнозування ліквідності дозволило розробити механізм для науково обґрунтованого регулювання банками миттєвої та поточної ліквідності;

удосконалено:

- сутність поняття “поточні пасиви банку”, під яким пропонується розуміти частину ресурсів комерційного банку, обсяги яких схильні до щоденних значних змін за наявності визначеної умовно-постійної частини. До них належать кошти до запитання – залишки на поточних, розподільчих, бюджетних рахунках юридичних осіб; залишки на кореспондентських рахунках “лоро”; на карткових рахунках і кошти на поточних рахунках фізичних осіб; кредиторська заборгованість банку. При цьому важливим є виконання двох характерних ознак одночасно: термінів знаходження на рахунках і щоденної схильності до змін. Це дозволило відокремити кошти, які входять до складу поточних пасивів банків як окремий об’єкт управління, а також визначити основні відмінності в механізмі управління ними;
- класифікацію внутрішніх факторів, що впливають на обсяги поточних пасивів, серед яких відокремлено та визначено вплив кредитів за системою “овердрафт”.

набули подальшого розвитку:

- методичні підходи до визначення стабільності клієнтської бази банків. Система аналізу клієнтської бази на основі дослідження структури клієнтських коштів та інтенсивності їх руху повинна дати можливість оцінити стан ресурсів кредитної установи, розрахувати якісні показники клієнтської бази банку, визначити тенденції, характерні для даного банку, спрогнозувати, в якому напрямку ці показники змінюватимуться в майбутньому;
- методичні підходи до використання механізму трансформації банківських ресурсів у частині аналізу впливу на створення довгострокових і стабільних банківських ресурсів строкових зобов’язань банку по кредитуванню за системою “овердрафт”.

Практичне значення одержаних результатів. Розроблені в ході дослідження наукові та практичні висновки і рекомендації можуть бути використані для підвищення ефективності управління поточними пасивами банків з метою регулювання ліквідності. Автором отримані наступні основні практичні результати, які можуть використовуватись у практичній діяльності банків:

- розроблено методичне забезпечення аналізу стабільності клієнтської бази банків, що дозволить банкам спрогнозувати обсяги умовно-постійної частини поточних пасивів, яку можна розміщувати у строкові активи без ризику втрати ліквідності;
- обґрунтовано доцільність врахування специфіки режимів поточних рахунків клієнтів при використанні методу їх трансформації у стабільні ресурси з тривалим періодом вкладення. Це розширює можливості прогнозування ліквідності банку при використанні поточних пасивів для фінансування довгострокових банківських операцій, враховуючи зобов’язання перед клієнтами банку в умовах визначених лімітів за кредитами за системою “овердрафт”;
- розроблено методичні рекомендації щодо врахування визначених лімітів за кредитами “овердрафт” при прогнозуванні поточних пасивів банку.

Ряд висновків і практичних рекомендацій щодо визначення стабільності клієнтської бази та врахування кредитів “овердрафт” при прогнозуванні ліквідності впроваджені й одержали позитивну оцінку у Головному управлінні Національного банку України в Автономній Республіці Крим (довідка № 17-119/1955 від 23 березня 2007 р.), ВАТ “Державний експортно-імпортний банк України” (довідка № 012-00/2118 від 22 березня 2007 р.), Акціонерного банку “Таврика” (довідка від 23 березня 2007 р.), ВАТ “Столичний” (довідка № 01/05-0309 від 23 березня 2007 р.) та в Кримській регіональній філії ВАТ “Кредобанк” (довідка № 1604 від 12 квітня 2007 р.).

Окремі положення дисертації використовуються у навчальному процесі при розробці і викладанні навчальних дисциплін “Операції центробанку”, “Нормативне регулювання операцій комерційного банку”, “Фінансовий облік у банках” на кафедрі фінансів і кредиту Севастопольського національного технічного університету (довідка від 23 березня 2007 р.).

Особистий внесок здобувача, здійснений у роботах, що написані у співавторстві ([3, 4, 5] за списком опублікованих праць), полягає у: визначенні закону розподілу величини поточних пасивів та встановленні параметрів цього розподілу, встановленні за критерієм Пірсона відповідності реальних даних закону розподілу [3]; обґрунтуванні діапазону сукупного ліміту за кредитами “овердрафт” при прогнозуванні рівня необхідних ресурсів для проведення активних операцій [4]; розробці механізму розрахунку абсолютної величини самокредитування при овердрафтному кредитуванні [5]. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використано лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої роботи дисертанта.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати наукового дослідження були оприлюднені та одержали позитивну оцінку на науково-практичних конференціях і семінарах. Серед них: Всеукраїнська науково-практична конференція “Актуальные проблемы и перспективы развития экономики Украины” (м. Алушта, 2002 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція “Банківська система в умовах трансформації фінансового ринку України” (м. Київ, 2003 р.); Всеукраїнська науково-методична конференція “Сучасні аспекти фінансового управління економічними процесами” (м. Севастополь, 2004 р.); IX Міжнародна наукова конференція “Проблеми економічної інтеграції України у Європейський Союз: міжнародний рух капіталу” (м. Форос, 2004 р.); I Міжнародна науково-практична конференція “Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика” (м. Суми, 2006 р.); IX Всеукраїнська науково-практична конференція “Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України” (м. Суми, 2006 р.). Крім того, результати дослідження були темою доповіді автора на науково-практичних конференціях та семінарах професорсько-викладацького складу Севастопольського національного технічного університету Міністерства освіти і науки України.

Наукові публікації. Основні положення дисертації опубліковані в дванадцяти наукових працях загальним обсягом 4,5 друк. арк., з них 7 статей –

у наукових фахових виданнях обсягом 3,75 друк. арк., з яких особисто автору належить 2,74 друк. арк., в інших виданнях опубліковані дослідження обсягом 0,75 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний обсяг дисертації склав 222 сторінки, у тому числі 12 таблиць розміщені на 8 сторінках, 17 рисунків – на 8 сторінках, 8 додатків – на 18 сторінках, список використаних джерел, що містить 172 найменування, розміщено на 16 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми з огляду на її актуальність, визначено мету і завдання дослідження, його об'єкт і предмет, окреслено інформаційну базу і методологічні засади дослідження. Подано характеристику методів, що були використані в роботі. Розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У **першому розділі “Аналіз науково-методичних основ управління поточними пасивами банку”** розкрито сутність і удосконалено визначення економічної категорії “поточні пасиви банку”; узагальнено теоретичні та методичні основи формування поточних пасивів банками, а також розкрито сутність і генезис теорії та практики управління поточними пасивами.

Проведені теоретичні та практичні дослідження показали, що переважна частина ресурсів банківської системи України сформована залишками коштів на поточних, розподільчих рахунках клієнтів, на кореспондентських рахунках “лоро”, що в сукупності формують поточні пасиви банків, питома вага яких в різних банках коливається від 37 до 65 %.

Нестабільні за кожним окремо взятим рахунком залишки коштів до запитання у сукупності створюють поточні пасиви, які мають нові, відмінні від окремого депозиту до запитання, якості: у складі поточних пасивів формується “незнижувана” частина, яка використовується банками як стабільні ресурси. Формування стабільної складової поточних пасивів відбувається унаслідок випадкового характеру зміни залишків за кожним із них і розбіжностей у часових інтервалах моментів “обнуління” кожного з рахунків. Банки, що мають велику клієнтську базу і значну кількість депозитів до запитання, створюють таким чином дешеві ресурси як основу забезпечення прибуткової діяльності. Обґрунтовано, що ця частина ресурсів комерційних банків заслуговує особливого розгляду через її значущість.

Було визначено, що в теорії банківського менеджменту з метою аналізу ресурсів банку до стабільних відносять ресурси, вкладені або залучені до банківської установи на визначений термін – строкові депозити і строкові недепозитні кошти. До некерованих ресурсів відносять кошти до запитання – залишки на поточних, розподільчих, бюджетних рахунках юридичних осіб, залишки на кореспондентських рахунках “лоро”, на карткових рахунках і поточних рахунках фізичних осіб, кредиторську заборгованість банку. Кошти до запитання

за кожним із цих балансових рахунків нестійкі, їх прогнозування є проблематичним для банку. Необхідно відзначити, що після того, як кошти надходять в розпорядження банку, всі вони стають керованими, банк управляє всіма ними незалежно від тривалості їх перебування в його розпорядженні. У банку немає некерованих коштів – всі вони входять до складу його ресурсів і використовуються як для розміщення в прибуткові активи, так і для підтримки необхідного їх рівня у високоліквідній формі на кореспондентському рахунку і в касі. Але ефективність управління коштами може бути різною. Вона залежить як від параметрів портфеля акумульованих коштів, їх структури і обсягів, так і від кваліфікації персоналу. Однакові за якісними характеристиками кошти можуть по-різному трансформуватися у стабільні ресурси різними банками, а це, у свою чергу, визначає подальшу ефективність їх використання при розміщенні в активи. Таким чином, банк здійснює непряму управляючу дію на кошти клієнтів при їх мобілізації, а після надходження коштів у його розпорядження і переходу до складу ресурсів, всі вони є керованими.

Банком визначається частка керованих ресурсів та поточних пасивів у загальному обсязі ресурсів банку та можливість трансформації останніх до складу керованих ресурсів. Запропонований підхід дав змогу конкретизувати поняття “поточні пасиви банку”, під яким пропонується розуміти частину ресурсів комерційного банку, обсяги яких схильні до щоденних значних змін за наявності визначеної умовно-постійної частини.

Були визначені фактори, які впливають на рівень залишків на поточних рахунках клієнтів: внутрішні (рівень стабільності банку та його клієнтської бази, маркетингова політика банку, умови тримання коштів на рахунках та ін.) та зовнішні (загальний економічний та політичний стан, рівень конкуренції між банками, показники кон’юнктури ринку банківських послуг, державне регулювання та ін.), а також сукупність факторів та їх наслідків, що можуть виникати при неочікуваних кризових явищах. Для ефективного управління поточними пасивами слід визначити ті фактори, що найбільше впливають на поведінку коштів на поточних рахунках, а також здійснити порівняльно-вартісний аналіз альтернативних варіантів використання поточних пасивів в активних операціях.

На основі вивчення різноманітних точок зору вчених-економістів стосовно визначення поняття “фінансовий механізм управління” та структури його побудови автором обґрунтовано, що фінансовий механізм управління являє собою сукупність форм організації внутрішніх відносин, способів створення фондів фінансових ресурсів та їх використання з метою досягнення поставлених перед банком цілей з урахуванням мінливих умов зовнішнього середовища; запропоновано будувати структуру фінансового механізму управління банком у вигляді функціональної схеми взаємодії сукупності організаційно-структурних елементів; функціональних елементів та елементів забезпечення, комплекс яких спрямований на досягнення цілей банку. При цьому управління поточними пасивами комерційного банку є окремим завданням управління його ресурсами та може бути розглянуте і як самостійний механізм (авторське узагальнення).

На основі цих підходів нами запропонована структурно-функціональна схема побудови фінансового механізму управління поточними пасивами банку, наведена на рис. 1.

Рис. 1. Основні складові фінансового механізму управління поточними пасивами

Виходячи з зазначеного вище та специфіки формування і використання поточних пасивів, можна виділити мету управління ними – узгодження за термінами залучення та розміщення поточних пасивів банку, тобто забезпечення в кожний момент часу ліквідності банку та максимальних доходів від цього розміщення.

На основі аналізу та уточнення сутності ряду визначень понятійного апарату теорії банківського менеджменту, розгляду методологічних основ і особливостей управління ресурсами банку та його поточними пасивами конкретизовано коло завдань для удосконалення такого управління, серед яких виділені: планування поточних пасивів (ефективна система планування поточних пасивів повинна постійно забезпечувати достатній рівень ліквідності за мінімальних витрат, тому важливе значення має застосовуваний банком інструментарій управління, зокрема методи прогнозування залишків на рахунках клієнтів банку); прогнозування обсягів поточних пасивів банку в межах обраного періоду; оцінка стану ресурсної позиції банку на будь-яку дату, враховуючи строки

виконання зобов'язань та погашення активів; прогнозування впливу контрольованих і неконтрольованих факторів на зміну обсягів та структури поточних пасивів банку; обґрунтування внутрішніх лімітів щодо трансформації умовно-змінних пасивів у короткострокові активи з метою як зниження ризику ліквідності, так і зменшення ризику понесення додаткових витрат у випадку термінового залучення коштів на не вигідних для банку умовах; моніторинг можливості масового вилучення коштів з рахунків клієнтів шляхом визначення відповідних індикаторних показників та критеріїв для окремих цільових сегментів та прогнозування різноманітних сценаріїв виходу з кризової ситуації.

У другому розділі “Розвиток фінансового механізму управління поточними пасивами банку” в контексті удосконалення інструментарію управління поточними пасивами проаналізовано джерела та умови формування окремих складових поточних пасивів банків, визначено вплив стабільності клієнтської бази на розмір умовно-постійної частки ресурсів, проведено аналіз розподілу величини поточних пасивів комерційного банку як сукупності депозитів до запитання.

Проведений аналіз джерел формування ресурсів банками України дозволив зробити висновок, що як власні, так і залучені ресурси банківської системи мають тенденцію до зростання (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка та структура залучених ресурсів та кредитів українських банків у 2003 р. – жовтні 2006 р.

Ресурси банківської системи	Сума на кінець періоду, млн. грн.				Темп приросту, %			Питома вага, %			
	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	у 2004 р. порівняно з 2003 р.	у 2005 р. порівняно з 2004 р.	у 2006 р. порівняно з 2005 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.
Депозитні ресурси (в тому числі поточні пасиви)											
До запитання	25468	33437	50350	60320	31,29	50,58	19,80	41,50	40,31	37,93	36,58
Коротко- та середньострокові	16167	17999	31197	57018	11,33	73,33	82,77	26,35	21,70	23,50	22,43
Довгострокові	19730	31523	51198	104172	59,77	62,41	103,47	32,15	38,00	38,57	40,98
Кредити											
Короткострокові	37282	40575	54820	67373	8,83	35,11	22,90	54,96	45,81	38,22	35,98
Довгострокові	30553	48003	88599	119899	57,11	84,57	35,33	45,04	54,19	61,78	64,02

Аналіз структури ресурсів банків України підтвердив, що власні ресурси займають значно меншу частку в структурі банківських ресурсів, ніж залучені та запозичені. Станом на 1 січня 2004 року питома вага власного капіталу у банківських ресурсах складала 12,85 %, на початок 2005 року – 13,71 %, на початок 2006 року – 13,71 %, на початок жовтня 2006 року – 13,71 %.

а в 2006 році знизилась до рівня 11,90 %. Питома вага зобов'язань складає 87,15, 86,29 та 88,10 % відповідно. Було виявлено, що нарощування банками обсягів довгострокових кредитів проводиться на фоні дефіциту залучених довгострокових ресурсів. У грудні 2005 року перевищення довгострокових кредитів над залученими довгостроковими ресурсами склало 23,21 % обсягу короткострокових ресурсів.

Такий дисбаланс структури активів та зобов'язань комерційних банків за термінами повинен викликати загрозу ліквідності банківської системи. Проте, як показали результати дослідження, продовжується нарощування довгострокового кредитування при значних обсягах коштів до запитання та інших поточних пасивів.

З огляду на зазначені вище позиції пропонуємо певну послідовність у реалізації заходів, спрямованих на ефективне використання поточних пасивів (рис. 2) на базі використання прогнозних оцінок.

На основі аналізу рядів залишків коштів на рахунках до запитання було виявлено, що їх динаміці властиві певні загальні закономірності, а саме:

- наявність різких “викидів”, що відображають надходження великих сум коштів, а потім (як правило, наступного дня) їхнє списання. Причинами даної поведінки залишків є те, що, по-перше, нераціонально тримати великі суми коштів на рахунках до запитання; по-друге, такими сумами часто бувають передбачені надходження, для яких заздалегідь визначені строки та напрямки використання;
- наявність більш розтягнутих у часі, але короткострокових “викидів”, що відображають надходження великих сум коштів, щодо яких у банку була інформація про те, що дане накопичення залишків буде незабаром списане;
- поступове нагромадження або незначні коливання коштів на рахунку, а потім у невідомий для банку момент часу – списання значної суми коштів або, навпаки, разове значне збільшення залишку грошових сум на рахунку, далі поступове списання або незначні їхні коливання (різку зміну коштів на рахунку далі будемо називати інтервенцією часового ряду). Динаміка такого характеру розглядається як “нормальна” поведінка досліджуваних часових рядів. Виявлені закономірності дозволяють обрати адекватний підхід до статистичного аналізу часового ряду та побудувати обґрунтований прогноз величини умовно-постійного залишку.

Проведені дослідження дозволили зробити наступні висновки: випадкова величина поточних пасивів має гамма-розподіл; математичне сподівання і дисперсія випадкової величини залежать від параметра розподілу, який характеризує інтенсивність сукупних надходжень і відтоків; за допомогою методу максимальної правдоподібності можна одержати оцінку параметра розподілу. Критерій Пірсона дає нормальне узгодження реальних даних поточних пасивів зі знайденим законом розподілу.

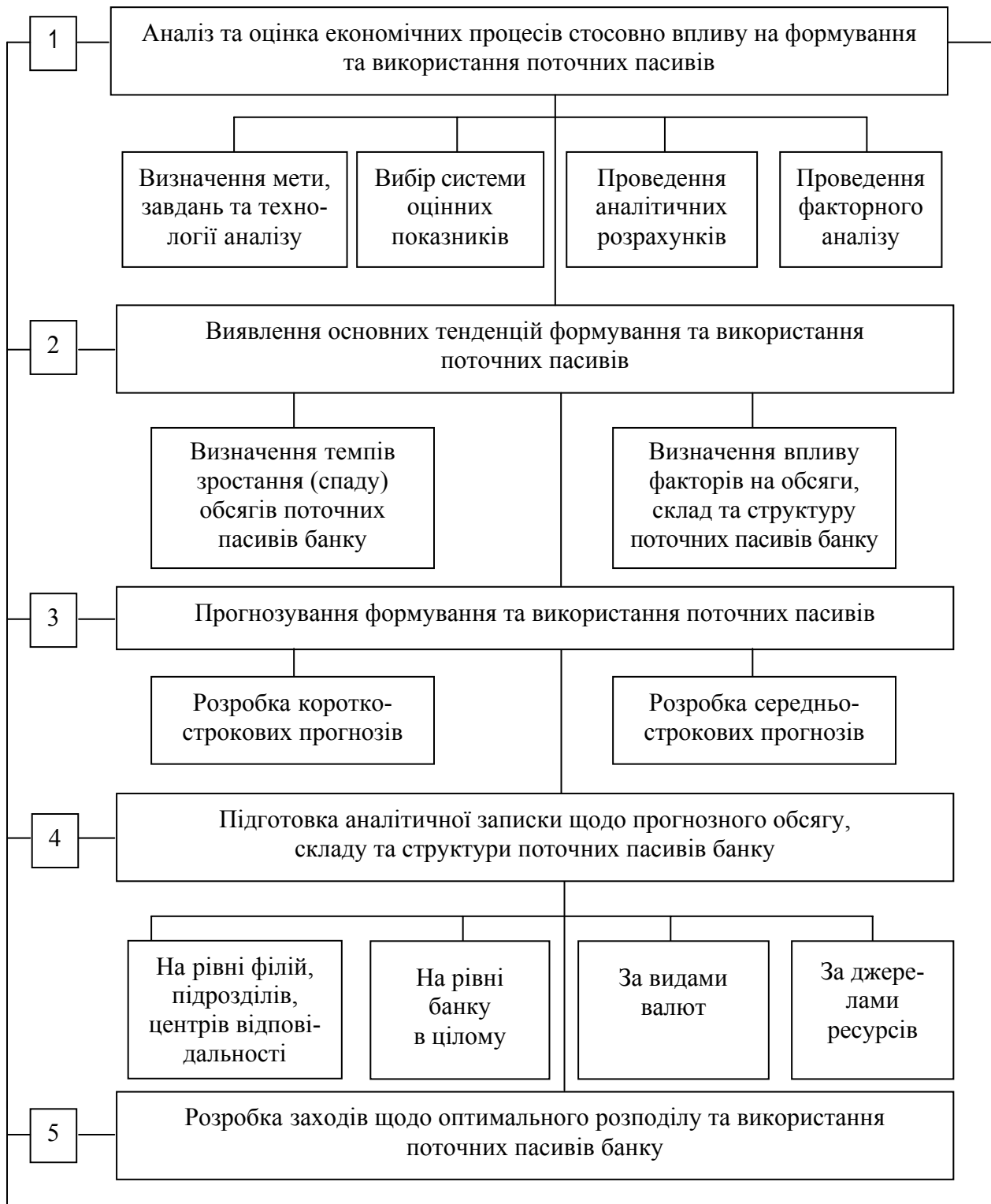

Рис. 2. Схема використання прогнозів у розробці заходів щодо управління поточними пасивами банку

Автором проведено обчислення ймовірності того, що мінімальний залишок на рахунках відповідної групи клієнтів банку не буде меншим за певну, наперед відому суму коштів.

Одержані результати підтверджують, що практично з імовірністю 100 % залишок на групі рахунків, який досліджується, не буде меншим ніж 118,5 млн. грн.

Такий прогноз підтвердиться за умови, що в майбутньому не буде будь-яких значних за своїм впливом економічних колізій, які можуть вплинути на якісні та кількісні характеристики вибірки. Таким чином, математично обґрунтовано, що значну частину коштів на рахунках із терміном “до запитання” фактично ніколи не буде вилучено з банку (за умови його нормального функціонування) і може бути використано як інвестиційні ресурси без будь-якої шкоди для його ліквідності.

Щодо питання оптимального використання залишків тимчасово вільних коштів на поточних рахунках клієнтів “до запитання” необхідно зазначити, що побудова такої моделі має відбуватись індивідуально для кожного окремого банку з урахуванням особливостей ресурсної бази за таким алгоритмом:

1. Детальний аналіз якісного та кількісного складу портфеля коштів “до запитання” з метою виявлення рахунків, залишки на яких мають значну питому вагу в загальній сумі залишків.

2. Рахунки, які мають значну питому вагу в загальній сумі залишків, аналізуються окремо з метою виявлення специфічних особливостей динаміки залишків на таких рахунках та врахування подібних особливостей при плануванні напрямів розміщення залишків на цих рахунках в активні операції і, відповідно, ліквідної позиції банку.

3. Залишки на решті рахунків “до запитання” розглядаються як безперервна випадкова величина, розподілена за законом, близьким до нормального. Це дає змогу визначити горизонти інвестування відповідної частини залишків, спираючись на математичний апарат, описаний вище.

4. Отримані результати використовуються менеджерами банку для побудови цілісної моделі управління ресурсною базою та ліквідністю.

Треба підкреслити, що запропонований підхід значно оптимізує процес планування та прогнозування залишків на рахунках клієнтів банку “до запитання”. Це сприяє максимізації прибутку банку шляхом інвестування значної частини залишків на рахунках “до запитання” в середньо- та довгострокові активи без ризику для ліквідності.

У третьому розділі дисертації “Науково-методичні основи формування поточних пасивів з урахуванням позичкової заборгованості за овердрафтом” обґрунтовано і вдосконалено механізм планування стабільної частки пасивів банку з урахуванням стабільності клієнтської бази та заборгованості за овердрафтом; запропоновано рекомендації щодо формування сумарної позичкової заборгованості та визначення рівня самокредитування за овердрафтом; розроблено науково-методичні рекомендації щодо встановлення лімітів за овердрафтом.

Дослідження показують, що у випадку, коли на кінець банківського дня кошти клієнта перевищують кредитну заборгованість, то залишок є позитивним при нульовій кредитній заборгованості. Якщо ж коштів клієнта недостатньо для

сплати усіх його платіжних доручень, то у рамках дозволеного ліміту формується певна величина кредитної заборгованості (дебетове сальдо) на поточному рахунку клієнта. Можлива також, як окремий випадок, наявність усередині операційного банківського дня і залишку коштів на поточному рахунку клієнта і заборгованості за овердрафтом. Це може трапитися в день використання клієнтом кредитних коштів і при надходженні протягом цього ж дня коштів на його поточний рахунок. Перевищення надходжень над використанням коштів банку приводить до формування залишків на поточному рахунку клієнта, у протилежному випадку – до заборгованості за овердрафтом.

Однак по сукупності клієнтів, що кредитуються за овердрафтом, становище змінюється. При достатній їх кількості одночасно формуються поточні пасиви та сукупна кредитна заборгованість з умовно-постійною та змінною складовими.

У складі поточних пасивів банку як сукупності депозитів до запитання на поточних рахунках клієнтів виділяється умовно-постійна частина ($ТП_{const}$), для визначення величини якої використовується формула (1):

$$ТП_{const} = \sum m_i - 3\sqrt{\sum \sigma_i^2}, \quad (1)$$

де $ТП_{const}$ – умовно-постійна частина поточних пасивів банку;

m_i – математичне сподівання (середня величина) залишку коштів на i -му поточному рахунку клієнта;

σ_i – середньоквадратичне відхилення залишку коштів на i -му поточному рахунку як випадкової величини, розподіленої за нормальним законом.

Клієнти, що кредитуються за овердрафтом, формують поточні пасиви, частково чи цілком перекривають величину кредитних ресурсів, забезпечуючи тим самим “самокредитування”. Середній рівень самокредитування визначається математичним очікуванням нетто-потoku впродовж періоду, що аналізується, причому в цей період поточні значення нетто-залишку можуть приймати як позитивні, так і негативні значення. Математичне очікування нетто-потoku визначається як різниця математичних очікувань потоків поточних пасивів і поточних активів на розглянутому інтервалі; воно також може приймати позитивне, негативне і нульове значення.

Абсолютна величина самокредитування визначається значенням математичного очікування нетто-потoku. При цьому гарантований рівень самокредитування визначається умовно-постійною частиною цього потоку H_{const} . Негативні значення зазначених параметрів свідчать про те, що середня величина сумарної заборгованості на розглянутому періоді перевищує середні значення поточних пасивів і є необхідність залучення додаткових ресурсів для забезпечення потреби в кредитних ресурсах для клієнтів, що кредитуються за овердрафтом.

Для визначення рівня самокредитування було розроблено та апробовано коефіцієнт самокредитування (2):

$$K_{\text{самокр}} = \frac{M^{ТП}}{M^{ТА}}, \quad (2)$$

де $K_{\text{самокр}}$ – коефіцієнт самокредитування.

$M^{ТП}, M^{ТА}$ – математичні очікування поточних пасивів і кредитної заборгованості (поточних активів) відповідно.

У результаті аналізу фактичних даних встановлено, що коефіцієнт самокредитування залежить від специфіки клієнтської бази різних банків і відрізняється в межах одного банку протягом різних періодів. Його значення склали від -0,3 до 2,2.

Величини щоденної кредитної заборгованості за окремим клієнтським рахунком розподіляються як випадкові величини відповідно до нормального (чи близького до нього) закону розподілу. При цьому за окремим рахунком заборгованість змінюється в межах від нуля до свого максимуму ліміту кредитування з параметрами m_i (математичне сподівання чи середня величина кредитної заборгованості) і s_i (середньоквадратичне відхилення). При цьому середня, мінімальна та максимальна величини кредитної заборгованості в цілому за банком визначаються такими формулами (3):

$$\begin{aligned} M_{\Sigma}^A &= \sum m_i^a = m^a n, \\ 3C_{\max} &= M_{\Sigma}^A + 3\sigma_{\Sigma}^A, \\ 3C_{\min} &= M_{\Sigma}^A - 3\sigma_{\Sigma}^A. \end{aligned} \quad (3)$$

де M_{Σ}^A – математичне сподівання сумарної величини кредитної заборгованості за всіма овердрафтними рахунками;

$3C_{\max}$ – максимальна величина сумарної кредитної заборгованості за всіма овердрафтними рахунками, визначена з імовірністю 0,9973;

$3C_{\min}$ – мінімальна величина сумарної кредитної заборгованості за всіма овердрафтними рахунками, визначена з імовірністю 0,9973;

σ_{Σ}^A – середньоквадратичне відхилення щоденних величин сумарної кредитної заборгованості за овердрафтними рахунками;

$m_i^a; m^a$ – математичне очікування (середня величина) кредитної заборгованості на окремому клієнтському рахунку (m^a – за умови, якщо параметри за всіма n -рахунками однакові).

На підставі розрахунків було визначено, що “недовикористання” сумарного ліміту кредитування за овердрафтними рахунками становитиме:

$$\text{Lim}_{\Sigma} - 3C_{\max} = \text{Lim}_{\Sigma} - (M_{\Sigma}^A - 3\sigma_{\Sigma}^A). \quad (4)$$

Наявність таких відхилень зумовлена випадковим характером формування сукупної заборгованості і тим, що при достатній кількості клієнтів одночасне використання ними кредитних коштів у межах встановленого кожному ліміту малоїмовірне; імовірність перевищення діапазону розсіювання при цьому становитиме $1 - 0,9973 = 0,0027$ чи $0,135\%$.

Аналіз фактичного формування кредитної заборгованості показав, що сукупний ліміт “вибирається” у діапазоні 40-70 %.

На основі аналізу основних факторів, що впливають на обсяг поточних пасивів, які банк може розміщувати у строкові активи з урахуванням овердрафтного кредитування, були визначені такі з них, як стабільність клієнтської бази та економічно обґрунтований ліміт кредитування. У роботі було запропоновано алгоритм аналізу клієнтської бази банку та визначені основні напрямки аналізу стану клієнтської бази.

Аналіз стабільності клієнтської бази дозволяє отримувати інформацію, важливість якої не вичерпується аналізом поточних рахунків. Так, за характеристиками поведінки великих і дрібних клієнтів можна зробити висновок про ставлення клієнтури до банку, що особливо важливо, наприклад, для прорахунку сценаріїв несподіваного відтоку клієнтських коштів і інших кризових явищ. За допомогою аналізу змін у структурі клієнтської бази можна також робити висновок про ефективність PR-акцій, що проводяться, і про якість роботи менеджерів у відповідних підрозділах банку.

ВИСНОВКИ

У результаті дисертаційного дослідження розроблено і науково обґрунтовано підходи і пропозиції, спрямовані на удосконалення механізму управління поточними пасивами банку з урахуванням наявності умовно-постійної частки, яку можна розміщувати у строкові активи без ризику для ліквідності, а також визначено вплив стабільності клієнтської бази та кредитування за системою “овердрафт” на формування такої частки.

Результати дисертаційної роботи зводяться до таких висновків та пропозицій науково-теоретичного і прикладного характеру:

1. Поглиблено теоретичні засади визначення сутності поняття “поточні пасиви банку”: під поточними пасивами пропонується розуміти частину ресурсів комерційного банку, обсяги яких схильні до щоденних значних змін за наявності визначеної умовно-постійної частини. До них належать кошти до запитання – залишки на поточних, розподільчих, бюджетних рахунках юридичних осіб; залишки на кореспондентських рахунках “лоро”; на карткових рахунках і на поточних рахунках фізичних осіб; кредиторська заборгованість банку.

2. Поглиблено дослідження питання трансформації ресурсів банку: класифікація ресурсів комерційного банку за принципом стабільності, яка дає змогу визначити найбільш нестабільні пасиви банку, вилучення яких можна очікувати у будь-який момент часу, може бути використана тільки для умовного поділу та характеристики джерел формування різних видів ресурсів. Це обумовлено

існуванням певної умовно-постійної частини коштів з усієї сукупності поточних пасивів (найменш стабільних ресурсів), яку банк може використовувати для проведення строкових активних операцій.

3. Визначено, що з метою ефективного управління поточними пасивами необхідно визначити ті фактори, що найбільше впливають на поведінку коштів на поточних, розподільчих, бюджетних рахунках юридичних осіб; кореспондентських рахунках “лоро”; карткових рахунках і поточних рахунках фізичних осіб, а також здійснити порівняльно-вартісний аналіз альтернативних варіантів використання поточних пасивів у активних операціях.

4. У результаті обґрунтування тези про те, що управління поточними пасивами банку є особливою складовою менеджменту ресурсів банку, визначена сутність такого управління як сукупність підходів, методів та інструментів розробки і реалізації управлінських рішень, пов’язаних із процесами формування, організації залучення та обґрунтування напрямків використання поточних пасивів банку, з метою досягнення поставлених перед банком цілей з урахуванням мінливих умов зовнішнього середовища.

5. Обґрунтовано, що вирішення завдань управління поточними пасивами відбувається в умовах обмежень, пов’язаних з діяльністю будь-якої банківської установи. До них належать: обмеження, пов’язані з величиною ризику, що може бути прийнятий банком; обмеження ринкового характеру, до яких можна віднести можливості по залученню коштів, що формують поточні пасиви; обмеження, пов’язані зі специфікою клієнтури банку, потреби якої в тих чи інших банківських продуктах визначають структуру поточних пасивів банку.

6. На основі аналізу та уточнення сутності ряду визначень понятійного апарату теорії банківського менеджменту і розгляду методологічних основ та особливостей управління ресурсами банку і його поточними пасивами конкретизоване коло задач для удосконалення такого управління.

7. Визначено, що побудова ефективного фінансового механізму управління поточними пасивами має супроводжуватися подальшим вдосконаленням методик їх аналізу та прогнозування.

Визначений розподіл величини поточних пасивів комерційного банку як сукупності депозитів до запитання дозволить інвестувати частину залишків на рахунках “до запитання” в середньо- та довгострокові активи без ризику для ліквідності.

8. У результаті проведеного дослідження було з’ясовано, що залишки на кореспондентських рахунках у банку є важливою складовою поточних пасивів. Дані ресурси є вигідними для банку тим, що їх вартість, в основному, знаходиться в межах 0-3 % річних, причому ця процентна ставка нараховується на середньоденні залишки за звітний період (як правило, місяць). Проте їх використання в повному обсязі надзвичайно ризиковане і може підірвати ліквідність і платоспроможність банку. Зважаючи на це, було розроблено методику оцінки коштів на кореспондентських рахунках банків – партнерів для можливого їх прогнозування та використання у поточній діяльності банку.

Зазначена методика базується на визначенні відносного ступеня ризику відтоку коштів з портфеля рахунків шляхом розрахунку стандартного відхилення темпу приросту залишків. Використання даної методики надасть банку можливість оцінити стабільний та відносно стабільний залишок коштів на лор-рахунках, а також, з певною імовірністю, спрогнозувати цей залишок на перспективу. Це надасть банку додаткові конкурентні переваги у вигляді можливості залучення та використання у діяльності більш дешевих ресурсів.

9. Формування як залишків на поточних рахунках, так і кредитної заборгованості має імовірний характер і при достатній кількості клієнтів, які кредитуються, можна з достатньою точністю стверджувати, що сумарна величина встановлених лімітів кредитування за клієнтськими кредитними рахунками практично завжди буде більшою від фактичного рівня кредитної заборгованості. Фактична кредитна заборгованість визначає реальну потребу банку в ресурсах для забезпечення потреб всіх його клієнтів, які кредитуються за овердрафтом у межах сумарного ліміту. Необхідність оцінки цього рівня визначає значимість дослідження та його актуальність для практичної діяльності комерційних банків.

10. Рівень самокредитування характеризується значеннями коефіцієнта самокредитування, а абсолютна величина самокредитування визначається математичним сподіванням потоку нетто. Ці параметри можуть бути отримані аналітичним підрозділом комерційного банку шляхом комп'ютерної обробки інформації, сформованої за рахунками клієнтів.

У результаті аналізу фактичних даних визначено, що коефіцієнт самокредитування залежить від специфіки клієнтської бази банків і відрізняється в межах одного банку протягом різних періодів. Його значення склали від -0,3 до 2,2. Використання розглянутого матеріалу в практиці банківського менеджменту показує, що наочність матеріалу і сприйняття ситуації, що складається, значною мірою зростають при використанні графічного зображення формування поточних пасивів, позичкової заборгованості і нетто-графіка на екрані комп'ютера.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

У наукових фахових виданнях

1. Грищенко О.А. Оценка эффективности банковских операций по критерию прибыльности // Вестник СевГУ: Сер. Экономика и финансы. – Севастополь, 2002. – Вып. 37. – С. 51-56 (0,48 друк. арк.).
2. Грищенко О.А. Формирование текущих пассивов и ссудной задолженности при кредитовании по системе “овердрафт” // Экономика и управление. – 2003. – № 1. – С. 38-40. – 0,21 друк. арк.
3. Вожжов А.П., Хохлов В.В., Грищенко О.А. Распределение величины текущих пассивов коммерческого банка как величины депозитов до востребования // Вестник СевГУ: Сер. Экономика и финансы. – Севастополь, 2004. – Вып. 53. – С. 126-136. – 0,9 друк. арк. (особисто автору належить 0,2 друк. арк.).

4. Вожжов А.П., Грищенко О.О. Формування сумарної позичкової заборгованості з кредитування за овердрафтом // Банківська справа. – 2004. – № 5-6 (59-60). – С. 87-94. – 0,35 друк. арк. (особисто автору належить 0,17 друк. арк.).
5. Вожжов А.П., Грищенко О.О. Про рівень “самокредитування” при овердрафті // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2004. – № 6. – С. 102-107. – 0,25 друк. арк. (особисто автору належить 0,12 друк. арк.).
6. Грищенко О.О. Ліміт кредитування за системою “овердрафт” при прогнозуванні поточних пасивів банку // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Зб. наук. пр. – Т. 17. – Суми: УАБС НБУ, 2006. – С. 202-210 (0,72 друк. арк.).
7. Грищенко О.О. Оцінка стабільності клієнтської бази банку // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Зб. наук. пр. – Т. 19. – Суми: УАБС НБУ, 2007. – С. 91-100 (0,84 друк. арк.).

В інших виданнях

8. Грищенко О.О. Вплив процентних витрат комерційного банку на формування оподаткованого прибутку // Бюджетно-податкова політика в Україні (проблеми та перспективи розвитку): Зб. наук. пр. за матеріалами Науково-практичної конференції (19-20 грудня 2001 р.). – Ірпінь: Академія Державної податкової служби України, 2002. – С. 511-513 (0,2 друк. арк.).
9. Грищенко О.А. Формирование и взаимодействие текущих пассивов и ссудной задолженности при кредитовании по системе “овердрафт” // Материали Всеукраїнської науково-практичної конференції, Алушта, 2-6 октября 2002 г. – Симферополь, 2002. – С. 57 (0,05 друк. арк.).
10. Грищенко О.А. О фактической ссудной задолженности при кредитовании по овердрафту // Материали Всеукраїнської науково-практичної конференції, Киев, 21-23 мая 2003 г. – Киев, 2003. – С. 167 (0,15 друк. арк.).
11. Грищенко О.А. Практические аспекты банковской конкуренции в части формирования ресурсов коммерческого банка // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика: Зб. тез доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції (25-26 травня 2006 р.). – Суми: УАБС НБУ, 2006. – С. 78 (0,2 друк. арк.).
12. Грищенко О.О. Оцінка стабільності клієнтської бази банку // Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України: Зб. тез доповідей IX Всеукраїнської науково-практичної конференції (9-10 листопада 2006 р.). – Суми: УАБС НБУ, 2006. – С.151-153 (0,15 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Грищенко О.О. Управління поточними пасивами банку. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Українська академія банківської справи Національного банку України, Суми, 2007.

Дисертація присвячена розвитку теоретичних та методичних положень формування та управління поточними пасивами як складової ресурсної бази банку.

На основі узагальнення результатів наукових досліджень було визначено сутність поняття “поточні пасиви” з точки зору управління ними; визначено елементи фінансового механізму управління поточними пасивами; обґрунтовано основні напрямки удосконалення процесу управління поточними пасивами банківськими ресурсами з урахуванням ступеня їх керованості.

У роботі визначені науково-практичні засади впровадження окремих елементів фінансового механізму управління поточними пасивами банку. Найбільш суттєвими з них є: методичні підходи до оцінки стабільності клієнтської бази при прогнозуванні умовно-постійної частини поточних пасивів банку; рекомендації щодо управління поточними пасивами банку з урахуванням кредитування за системою “овердрафт”.

Ключові слова: банківські ресурси, ресурси банку, поточні пасиви, умовно-постійна частина поточних пасивів, фінансовий механізм управління поточними пасивами, овердрафт.

АННОТАЦИЯ

Грищенко О.А. Управление текущими пассивами банка. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Украинская академия банковского дела Национального банка Украины, Сумы, 2007.

Диссертация посвящена развитию теоретических и методических положений по формированию текущих пассивов банка и управлению ими.

Формирование ресурсной базы банков является одной из наиболее важных задач в системе обеспечения экономического роста экономики страны. Банковская система должна владеть совокупностью ресурсов, достаточных как для кредитования текущих потребностей субъектов хозяйственной деятельности, так и для финансирования инвестиционной деятельности, формирования соответствующих резервов и поддержки собственной ликвидности.

Было выяснено, что основу ресурсной базы банков Украины составляют текущие пассивы, сформированные за счет остатков средств клиентов на текущих, распределительных счетах и на корреспондентских счетах “лоро”.

В связи с этим большое значение приобретает проблема построения системы управления текущими пассивами на основе фінансового механізму,

которая должна прийти на смену отдельным локальным улучшениям структуры, форм и методов финансового управления ими.

На основе обобщения зарубежного и отечественного опыта получили дальнейшее развитие подходы к определению экономической сущности понятия “текущие пассивы”, под которыми подразумевается часть ресурсов коммерческого банка, объемы которых характеризуются значительной ежедневной изменчивостью при наличии определенной условно-постоянной составляющей. В их состав включены средства до востребования – остатки на текущих, распределяемых, бюджетных счетах юридических лиц; остатки на корреспондентских счетах “лоро”; на карточных счетах и средства на текущих счетах физических лиц; кредиторская задолженность банка. Это позволило выделить роль и место текущих пассивов в структуре ресурсов банка.

На основе системного подхода определены сущность, значение и структура текущих пассивов как самостоятельного элемента управления. Определено, что эффективное управление текущими пассивами зависит от их структуры, а именно от соотношения условно-постоянной и переменной, варьирующей в определенном диапазоне, составляющих текущих пассивов.

Впервые предложены и научно обоснованы методологические подходы к построению финансового механизма управления текущими пассивами банка, который предлагается рассматривать как совокупность организационно-структурных, функциональных элементов, а также элементов обеспечения, эффективное взаимодействие которых направлено на достижение целей функционирования банка. Этот подход позволил выделить цель управления текущими пассивами – согласование по срокам привлечения и размещения, то есть обеспечение в каждый момент времени достаточного уровня ликвидности банка и получение максимальных доходов.

Выделено систему факторов, влияющих на формирование текущих пассивов, учет которых дает банку возможность маневрировать при осуществлении активно-пассивных операций с целью достижения желаемого уровня ликвидности и прибыльности при их использовании в активных операциях.

Основными факторами, влияющими на формирование текущих пассивов и их качественную структуру, являются внутренние (уровень стабильности банка и его клиентской базы, маркетинговая политика банка, условия привлечения средств, объемы и рисковость активных операций) и внешние (общее экономическое и политическое состояние, уровень межбанковской конкуренции, показатели конъюнктуры рынка банковских услуг, государственное регулирование) факторы, а также совокупность факторов и их последствий, возникающих вследствие непрогнозируемых кризисных явлений. В ходе исследований обосновано влияние на формирование текущих пассивов кредитов по системе “овердрафт”.

В работе предложена комплексная система показателей для проведения анализа стабильности клиентской базы банка, которая может использоваться для ранней диагностики изменений в объемах и структуре текущих пассивов и

локализации рисков, связанных с неопределенностью, в которой принимаются решения по формированию и использованию текущих пассивов.

Получили дальнейшее развитие теоретические и научно-методологические подходы к использованию механизма трансформации банковских ресурсов в сфере анализа и управления процессом формирования стабильных ресурсов для достижения стратегических целей банка, что позволило обосновать возможности использования текущих пассивов для финансирования долгосрочных банковских операций. Определено, что механизм трансформации банковских ресурсов может применяться как для анализа объемов и структуры текущих пассивов, так и с целью прогнозирования их объемов.

Разработаны методические рекомендации по учету установленных лимитов по кредитам “овердрафт” при прогнозировании текущих пассивов банка. В ходе исследований выявлено влияние просроченных кредитов на эффективность размещения текущих пассивов в срочные активы, что позволило выделить показатель эффективности реализации банком ресурсного потенциала и обосновать целесообразность его использования для регулирования мгновенной и текущей ликвидности.

Ключевые слова: банковские ресурсы, ресурсы банка, текущие пассивы, условно-постоянная составляющая текущих пассивов, финансовый механизм управления текущими пассивами, овердрафт.

SUMMARY

Grishchenko O.O. Management of bank current liabilities. – Manuscript.

Dissertation is for obtaining Master’s Degree in Economic Sciences in the specialization coded 08.00.08 – Money, finance and credit. – Ukrainian academy of banking of the National bank of Ukraine, Sumy, 2007.

Dissertation is devoted the development of theoretical and methodical positions on forming and current liability management as a component resource base of bank.

On the basis of generalization of results of scientific researches essence of notion “current liabilities” was certain from the point of view a management by them; also, the elements of financial mechanism of current liability management are certain; basic directions of improvement the process of current liability management are grounded by bank resources taking into account the degree of their divisibility.

The scientific-practical principles of introduction of separate elements of financial mechanism of current liability management of bank are certain in work. Most substantial from them are: methodical approaches to estimation of stability of client base at prognostication of conditional-permanent part of current liabilities of bank; recommendations on the current liability management of bank taking into consideration crediting on the system by overdraft.

Keywords: bank resources, resources of bank, current liabilities, conditional-permanent part of current liabilities, financial mechanism of current liability management, overdraft.

Відповідальний за випуск
доктор економічних наук, професор
С.М. Козьменко

Підписано до друку 16.08.2007.
Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 0,9
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.

Інформаційно-видавничий відділ
Української академії банківської справи НБУ
40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57.